

Activerende werkvormen

*Naar meer variatie
en motivatie in de les*

Meike Berben | Bert Moonen

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Inhoud

Leeswijzer	7
Voorwoord	9
1 Waarom activeren	15
1.1 Het belang van motiveren, activeren, samenwerken en feedback	15
1.2 Monitor leskwaliteit	17
1.3 Coöperatief/samenwerkend leren	18
2 Praktisch aan de slag	29
2.1 Lesontwerp met actieve werkvormen	29
2.2 ADI-model	37
2.3 Formatief handelen	40
3 Belemmeringen en kansen	43
4 Werkvormbeschrijving	47
4.1 De werkvormen	48
5 Digitale werkvormen en didactiek	89
5.1 Waarom ICT in de les?	90
5.2 Gamification	90
5.3 Indeling middelen	90
5.4 Toelichting middelen	93
6 Instrumenten voor borging en implementatie	97
6.1 Strategisch niveau	97
6.2 Tactisch niveau	99
6.3 Operationeel niveau	100
Literatuur	103
Bijlagen	107
Meer lezen	116

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 '**Waarom activeren**' komt het waarom van het inzetten van activerende werkvormen aan bod en wordt de theoretische basis van het werken met deze werkvormen geschetst.

In hoofdstuk 2 '**Praktisch aan de slag**' wordt verder uitgewerkt hoe je bij een lesvoorbereiding te werk kunt gaan en hoe daarin de keuze van werkvormen een centrale plaats inneemt.

In hoofdstuk 3 '**Belemmeringen en kansen**' worden enkele cases (belemmeringen) beschreven en welke oplossingen hier mogelijk zijn (kansen).

In hoofdstuk 4 '**Werkvormbeschrijving**' wordt volgens een vast stramien een groot aantal werkvormen besproken. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen Basis en Extra. Onder 'basiswerkvormen' verstaan we werkvormen die weinig organisatie nodig hebben en al snel ingezet kunnen worden. Onder 'extra' verstaan we werkvormen die ingezet kunnen worden om bij bepaalde specifieke doelen of leeractiviteiten meer te kunnen variëren.

In hoofdstuk 5 '**Digitale werkvormen en didactiek**' komen digitale werkvormen aan de orde en wordt een beschrijving gegeven van waar deze te vinden zijn.

In hoofdstuk 6 '**Instrumenten voor borging en implementatie**' worden aanpakken, formulieren en instrumenten beschreven die binnen de schoolontwikkeling kunnen worden ingezet om de activerende en motiverende werkvormen te implementeren en te borgen.

Voorwoord

Enkele uitspraken van docenten:

“Mijn leerlingen vinden mijn lessen saai. Ik denk dat ze gelijk hebben.”

“Ik wil best wel wat variatie in de les brengen, maar ik weet niet hoe.”

“Ik durf mijn leerlingen niet los te laten.”

“Als het stil is, ben ik tevreden.”

“Mijn leerlingen kunnen vrijheid niet aan!”

“Onze leerlingen zijn niet zelfstandig. Ik moet ze aan de hand houden.”

“Mijn resultaten zijn goed: waarom zou ik veranderen?”

“Bij groepsopdrachten werken er één of twee leerlingen en de rest doet niets.

Ik ben ermee gestopt.”

“Bij de talen kun je variëren, niet bij mijn vak.”

“Ik moet het ze telkens goed uitleggen, anders snappen ze het niet.”

“Ik heb geen tijd om lessen zo uitgebreid voor te bereiden.”

“Ik moet wel alle stof behandeld hebben en ik zie niet dat dit op een andere manier kan.”

“Het boek moet uit, anders hebben we volgend jaar een probleem.”

Enkele uitspraken die we als auteurs opgetekend hebben uit de mond van docenten die bij ons trainingen in didactisch handelen hebben gevolgd.

We zijn van één ding overtuigd en dat is het feit dat al deze docenten het beste met hun leerlingen voorhebben. Er lijkt weerstand in door te klinken, maar dat is niet het geval. Het is handelingsverlegenheid. “Ik wil wel, maar ik weet niet hoe.”

Er zijn ook vooroordelen over het inzetten van werkvormen die variëren en activeren bewerkstelligen en gericht zijn op samenwerkend leren:

Vooroordeel 1

Het leidt tot chaos.

Vooroordeel 2

Het kost veel voorbereidingstijd.

Vooroordeel 3

Het kost veel lestijd.

In dit boek bieden we gereedschappen om leerlingen te motiveren, te activeren en effectief te laten leren.

De focus ligt hierbij op het leren van de leerlingen. Dat ondersteun je door het inzetten van bij de doelen en leerlingen passende activerende werkvormen.

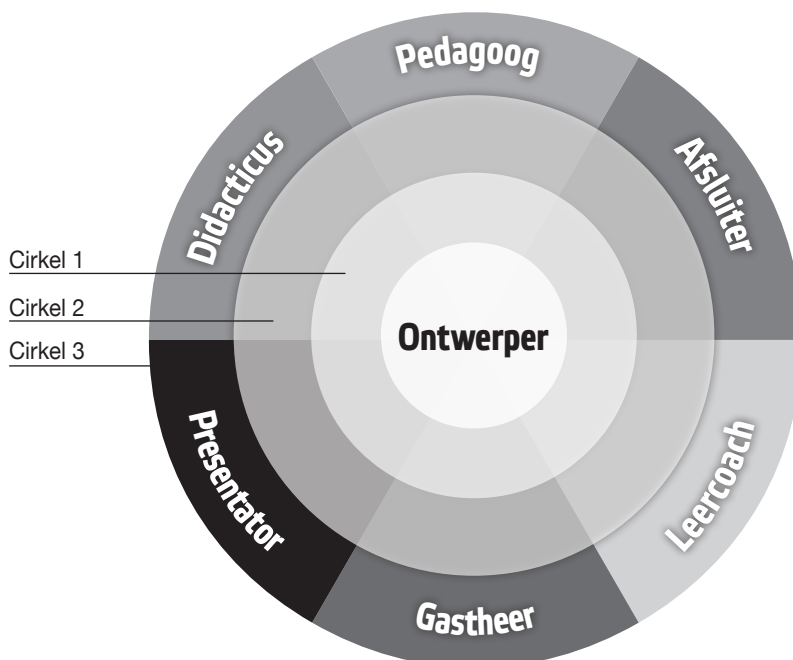
Dit boek vormt een eenheid met meerdere publicaties van CPS die gaan over het handelen van de docent in zijn klas of andere leeromgeving:

- ‘De zes rollen van de leraar in de praktijk’ van Bert Moonen, Lotte van der Goot en Sander van Veldhuizen (2022);
- ‘Differentiëren is te leren! Omgaan met verschillen in het vo en mbo’ van Meike Berben (2024);
- ‘Formatief handelen in de les’ van Roel Vos en Meike Berben (2023);
- ‘De leercoach’ van Ariena Verbaan (2022).

‘Activerende werkvormen’ sluit aan op ‘De zes rollen van de leraar in de praktijk’ en ‘Differentiëren is te leren!’. De activerende werkvormen zijn gereedschap voor de leraar in de rol van Didacticus.

Het rollenmodel van de leraar

CPS (2016) ontwikkelde een model dat inzicht geeft in de ontwikkeling van docentvaardigheden.

Figuur 1.1: Model van docentvaardigheden. (©CPS Onderwijsontwikkeling en advies, 2016).